

Hol tart a műemlék-védelem?

Több mint száz éve annak, hogy Toldy Ferenc, Ipolyi Arnold, Henszlmann Imre és Römer Flóris országos mozgalmat hirdettek múltunk pusztuló történelmi értékeinek megmentésére. Fáradozásukat 1872-ben siker koronázta: létrejött az önálló magyar műemlékvédelmi szervezet. Ettől kezdve mindig akadtak olyan lelkes szakemberek, akik előrelendítették az olykor akadozó munkát. Róluk, az utóbbi 104 év főbb állomásairól, a műemlékfenntartás rendszeréről és a műemlékek hasznosításának ma is komoly gondot jelentő kérdéseiről beszélgettünk dr. Tilinger Istvánnal, az Országos Műemléki Felügyelőség igazgatójával.

— Milyen vonások jellemezték az 1945-ig tartó időszak törekvéseit?

— Az első négy évtized során számos eredmény született, amelyre ma is büszkéek lehetünk. Fordulópontot jelentett a magyar műemlékvédelemben a proletárdiktatúra. Ekkor Eber László sürgette azt, hogy a specializálódás felé haladó világban a műemléki bizottságnak is szakhivatallá kell alakulnia. A helyes elképzelés nem valósult meg, csak a felszabadulás után. Az 1949-ben megalakult Elnöki Tanács még ebben az évben közzétette az 1881-es rendelkezést felváltó, új műemlékvédelmi törvényerejű rendeletet, amely egyértelműen kimondta, hogy „...a magyar történet, tudomány és művészet emlékeit és eredményeit, mint közművelődésünk örökbecsű értékeit... fokozott védelemben kell részesíteni, és azokat az egész nép számára hozzáférhetővé kell tenni”.

— Közös szervezetben egyesül a múzeum- és műemlékügy, s létrejött a hatósági jogkörrel felruházott Múzeumok és Műemlékek Országos Központja. 1953-ban a két területet szétválasztották, s 1957-től már működött az önálló szervezettel és költségvetéssel rendelkező Országos Műemléki Felügyelőség.

— Miként összegeznék az elmúlt harmincegy év főbb eredményeit?

— Az egymást követő és továbbfejlesztő rendeletek megteremtették munkánk törvényes kereteit és lehetőségeit. Nem véletlenül az, hogy jogszabályalkotásunkat hazánk határain túl is dicsérik. Feladatunk az, hogy a múlt építészetének értékes emlékeit hitelesen, esztétikailag megjelenésükben érthetően és élményt adóan bemutassuk és megőrizzük. Ez vonatkozik az épületegyüttesekre és a települési egységekre is. Jó érzéssel mondhatom: városaink, falvaink egy részének történeti centrumai eredeti jellegüket megtartva, bekapcsolódnak a ma vérkeringésébe, s tevékenységük révén nem váltak gátoló teherterhelé, amolyan rezervátum-má. Túljutottunk a kezdeti nehézségeken, s ma már országsszerte 8304 védett műemlék sorsára ügyelünk. Ezek 49 százaléka állami, 31 százaléka egyházi és 20 százaléka magántulajdonban van. Forintértéküket még milliárdokban sem lehet kifejezni, hiszen eszmei lehetőségük felbecsülhetetlen.

— Természetesen nemcsak a rendeletekre támaszkodtunk, hanem igyekeztünk meggyőzni az embereket a helyreállítás, az állagvédelem fontosságáról is. Ezért jelentkeztek az OMF munkatársai a sajtóban, a rádióban, a televízióban népszerűsítő közleményekkel, cikkekkel, előadásokkal. A műemléki albizottságok tagjait országos értekezleteken tájékoztattuk elképzeléseinkről, s ma is számítunk aktivitásukra. Nagy szükség van erre, mert gondjaink javarészt abból adódnak, hogy akadozik a műemlékek folyamatos karbantartása. Nem a pénz hiányzik, hanem a segíteni tudók akarása, szemléletének változása.

Magyarán arról van szó, hogy a vállalatok és a szövetkezetek hűzódóznak ettől a munkától.

— Köztudomású, hogy az újjávarázsolt épületek felhasználása komoly gond, különösképp a kastélyoknál. Hogyan igyekeznek őrre lenni ezeken a nehézségeken?

— A felszabadulás után örültünk annak, ha bármilyen gazdája akadt a megrongált értékeknek, mert ha kényszerűségből is, de gondoskodni kellett az állagvédelemről. Ma már igényesebbek vagyunk, s a helyi tanácsi szervezetekkel együttműködve keressük a legmegfelelőbb hasznosítást. Ez persze a kastélyok esetében nem megy olyan könnyen. Leginkább alkalmasak kulturális célokra, azaz művelődési centrumnak, múzeumnak, alkotóháznak, esetleg szállodának, kevésbé iskolának, kórháznak, szociális otthonnak. Alapelvünk az, hogy olyan funkciót válasszanak az illetékesek, amely nem károsítja a műemléket, nem kíván annak értékeit sértő átalakítást, s a nagyközönség számára továbbra is hozzáférhető marad. Ezt sikerült megvalósítani Fertőd, Egervár, Bozsok, Nagyvács, Bodajk, Mór, Pécel, Nagytétény, Nagykereki, Noszvaj, Keszthely, Mihályi és Nagycenk esetében.

— Mi lesz a veszélyeztetett népi lakóházak sorsa?

— Az egyre igényesebbé váló élet pusztulásra ítélte ezeket, helyükre villáknak is beillő családi otthonok emelkedtek. Ezért új fajta támogatási rendszert vezetünk be. A tulajdonosoknak esetenként pénzt, tervezési segítséget, építőanyagokat biztosítunk, hogy helyrehozzák, s jól karbantartsák az épületeket, hiszen minden egyes műemlék az egész ország féltve őrzött kincse.

P. L.

Mesketete

A farkas összeveszett feleségével. Hogy már megint kiitta még a patakot is, nemhogy a gyerekeknek hozott volna az ABC-ből egy kis nyúlhúst — szidta az asszony. Megmérgeződött a gonosz farkas, felugrott a fotelelől, lecsapta az Erdei Híradó esti kiadását, lerúgta kényelmes papucsát és kirohant a házból. „Nem bírom hallgatni a csaholásodat!” — vetette még oda szemfoghegyéről az asszonynak és beleszimatolt a délutáni langyos levegőbe. Friss hússzagot, kenyérillatot hozott a szél.

Piroska jött, dudorászva.

„De herzig kis kosárka!” — nyalogatta szájaszélét az ordas. „Hát még, aki viszi!”

Rögtön kitalálta, hogy a nagyanyó háza felé tart a lányka. A vacsoraidő is közelgett, amikor is mindig jobban forog a farkas ezse kereké, kisvártatva megszületett a nagy terv.

Először is balra előzött. Így baj nélkül elkerülte Piroskát és a találkozás. Benézett a nagyanyó ajtáján, ágyban találta az idős eltartottat, aki a jelek szerint beteg volt. „Akkor pedig úgyse tudja kinyitni a szemét” — gondolta. — „Elég, ha elváltoztatom a hangom.” — és csilingelő kislányhangon beszólt:

— „Szia, nagy! Én vagyok, a Piroska!”

— Gyere, kis galambom! — rebegte nagyanyó. — A kulcs a lábtörő alatt!

„Gondolhattam volna” — morfondírozott a farkas. — „Ezek a régimódi módszerek! Hiába, az öregek még nem ismerik a kapu-

Simai Mihály

Szak-kor-szak

a leghorn-tyúkok tejhozam-emelésének új lehetőségeit kutató kongresszuson
a tizenkettedik körreferátum véget ért találkozott a Technikus meg a Technikusnő tekintete

— szakosodjunk egymásra tán? ezt kérdezte a Technikus lány bandzsítással és a nő

szemét felsűtve válaszolt, — szakosodjunk hát! végre is ma este pont facér vagyék s ha ön szabad kapacitás tárgyalhatunk a részletekről

igy aztán megleptek s a zár-szót nem hallották már s eme okból szegények még ma sem tudják ugyan mi fán terem a leghorn-tyúkok tejhozam-emelésének új lehetőségeit

Derengés

majd leszáll a fekete nap
s láng-szárnyakkal a sárga följön
most zöld madarat áhitok
mintha lomb lenne úgy repüljön

süvit a gépi károágás
a város orkesztere örjög
zöld zöld albatroszt áhitok
mint jobbik énem úgy repüljön

Tánc

(A „RÉGI KÉPEK” CIKLUSBÓL)

ki balettozik a múltból
melyiktek vakít
ezen a hőmezón hóféhérben
rajzolja eltűnő köröket lábahegyével
ki balettozik a múltból
hatyútoll havazásban
kőd-órák szüntetésben
félperces napsütés-időn

emlékezés pantomim hóvirágra
ki vagy te kamaszkori szédítőm?

Böngésző könyv

Egy filozófus írja: „A kereszténység mérget itatott Érosszal — ez ugyan nem halt bele, de bűnné korcsosult.” Az Európa Könyvkiadó *A gyönyörűség dalainak kezdete* címmel óegyiptomi szerelmes verseket jelentetett meg, s így az olvasó a jobbára természetellenesen platóivá sterilizált szerelmi költészet hagyományai után végre egy egészséges Érossz perzselő testiségéről is képet alkothat magának. *Kákósy László*, az ismert egyiptológus mintha túlságosan szerényen szólna a közreadott fordítások jelentőségéről a tetszetős gyűjteményhez írt utószóban, pedig voltaképpen mindmáig ez az egyetlen magyar nyelvű kiadvány, amely az oly gazdag egyiptomi irodalomnak legalább szerelmi költészetéből ad válogatást.

Akik a tiszta hangon megszólaló erotikus költemények tartal-

mi vonatkozásain túl műfaji kérdések iránt is érdeklődnek, bizonyára meglepetten tapasztalják, hogy ezen ősi, folklorisztikus talajon már ekkor megjelent az ún. ajtó előtti dal (a paraklauszithron) típusa, amelynek oly szép, s mindeddig előzmény nélkül álló példával találkozhatott a római aranykor szerelmi költészetében.

A versek eredeti ritmusának ismerete híján dialektikus lejtésű sorokat megzendítő *Molnár Imre* néhol elnagyolt magyarításai mellett egy-egy igazán találó megoldással teszi élvezetessé a fordításokat. A kötetben található színes képmellékleteken egyiptomi nőket ábrázoló freskórészleteket láthatunk.

Szepessy Tibor fordításában és utószavával kapja kézhez az olvasó *Héliodórosz Sorsuldözött szerelmesei* című kalandregényét.

Magyarként és szegedieként is van köztünk a valószínűleg 3. századi, szír származású szerző művéhez. Az izgalmas, fordulatos cselekményű, görög nyelvű kódex Buda 1526-os feldúlásakor került Mátyás Corvinájából egy „bibliofil” pogány markába, aki azután jó pénzen áruba bocsátotta valamelyik nyugati gyaurnál. Szereplőikhez hasonló, kalandos úton került a kézirat Bazelbe, ahol 1534-ben ki is nyomtatták. A kitét, majd megtalált gyermek hagyományos motívumaira épülő történet rövidesen mindenfelé igen kapós kiadvánnyá vált. Magyarországon csak a 17. században szedték rimbebe Mátyás könyvtárának egykori darabját, miután keleten és nyugaton már egyaránt jó üzletet csináltak belőle. Egy évszázaddal később a szegedi *Dugonics András* dolgozta át, s adta ki *Szerecsenek* címen. A könnyű olvasmány az Olcsó Könyvtár sorozat tagjaként árát és tartalmát tekintve bátran versenyezhet a modern krimi és sci-fi legsikeresebb képviselőivel.

Szalay Lajos nagyszerű Genesis-illusztrációi után most az Omagyar Mária-síralomhoz készített rajzokat. A becses nyelvemlék régi olvasata után található mai értelmezés jó lehetőséget nyújt az eltérő nyelvi formák hasonlítgatására azoknak, akik a nyelvészkedést kedvelik.

A Mária-síralom magasztos líraisága, ódon izei és a könyvet díszítő művész képei az archaikus és modern nagyszerű társulását tanúsítják. E legkorábbi verses formájú nyelvemlékünket különlegesen finom papírra nyomtatták, és így a Magyar Helikon szép kiállítású köteteként bizonyára helyet kap majd a könyvtárak polcain is.

A *Magyar szerelmes levelek* 1528—1944 című kiadványra legelőször a *Török Kornélia* tervezte ízéles borítót hívja föl a figyelmet; de ha már kezébe vette valaki, nehezen mond le a levelek olvasásáról. Négy száz év magyar történelmének, kultúrájának ismert és kevésbé ismert alakjai vallanak, szerelmes társuknak, örömeikről, féltelmeikről. *Bethlen Gábor*, *Liszt Ferenc* és *Mikes Kelemen* levelein kívül itt olvashatjuk Csokonainak Lillához, Petőfinek Szendrey Júliához, Adynak Csinszka-hoz írt sorait, s azt a rövid levelet is, amelyet közvetlenül öngyilkossága előtt írt Szántó Judit *József Attila*.

A kötet anyagát válogató *Koczsa Sándor* rövid életrajzi ismertetői a levélírók személyét csak kevésbé, vagy egyáltalán nem ismerők számára is megkönnyítik a tájékozódást.

Számos, eddig jórészt publikálatlan levél közzététele mellett érdekes arccokat láthatunk a gyűjtemény — sajnos kis számú mellékleteiként.

SZÓKE MÁRIA

TEGLÁSY IMRE

MOTTO: NINCSENEK ÚJ MESÉK. CSAK AZOKAT A RÉGIEKET KELL MÁSKÉPPEN ELMONDANI.

telefonat, meg mindent” — és pillanatok alatt ott állt a tárt ajtóban.

— Siess, mert nagy a zug! — szólt rá a nagyanyó, de a farkas tévovázott: igen lefogyott szegény mama. Na, de tül kell ezen is esni a jó falat érdekében.

Amikor aztán a ruhákba próbált (a mese dramaturgiai utasításai szerint) belebújni, igen nehezen boldogult. „Minek egy öregasszonynak ilyen csipkés mi egymás” — bosszankodott, aztán sietve beugrott az ágyba, mert már igen közelről hallotta a lányka dudorászását. Már nem is volt ideje a paplan alá rántani nagy szőrös mancsát.

— Szia, nagy! — pördült be Piroska. „Mennyivel kedvesebben mondtam én” — gondolta a farkas, mialatt a kislány rágógumi után matatott a kredencben.

— Mit hoztál, kis galambom? — nyájaskodott az ordas.

— Hát, összevitt neked egy kis vacsorát a mutter — csicseregett Piroska, s ahogy bekapta a rágógumit, megjegyezte:

— Milyen mély a hangod, öreg-lány, te tényleg jól megfáztál! Most aztán császalkálhatok egész héten hozzád, pedig a Hajasnak milyen jó discója lesz holnap is. Csakhát így jár az ember az ösökkal. Hogy áll rajtad az a sapka, mamus? És hogy össze van tépve a csipkéje! — és közelebb ment az ágyhoz.